

บทที่ 1 บทนำ

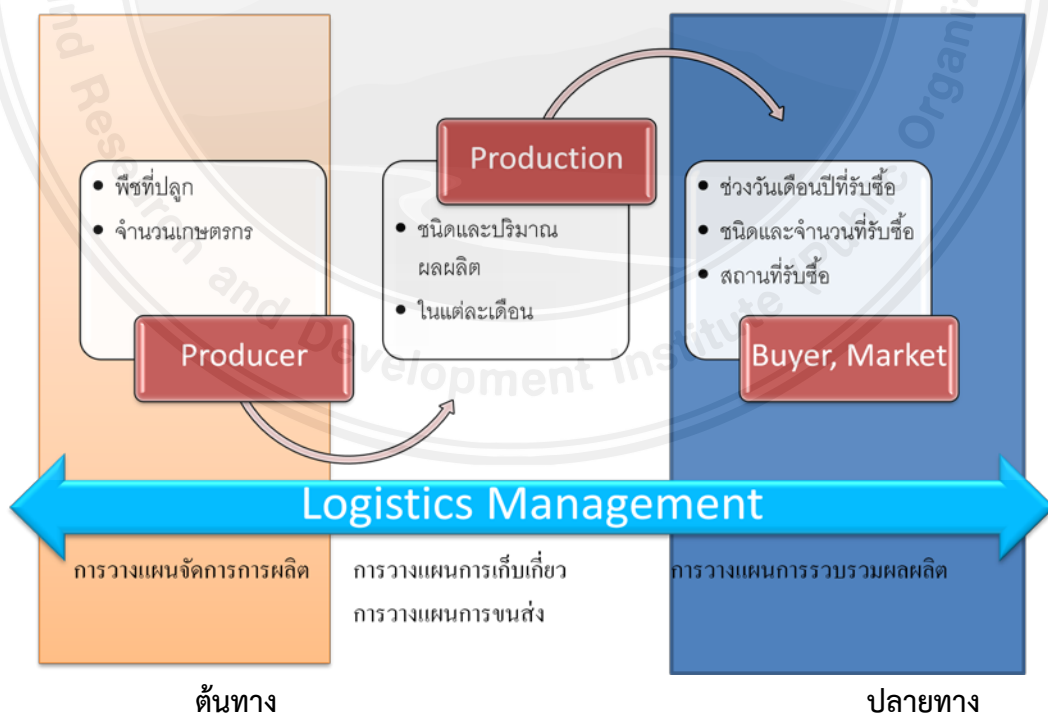
1.1 ที่มาและความสำคัญ

การจัดการด้านโลจิสติกส์ที่เหมาะสมยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทานของผลิตผลเกษตร ผู้ที่เกี่ยวข้องยังคงใช้วิธีการปฏิบัติในการจัดการผลิตรูปแบบเดิม จึงส่งผลให้ผลผลิตบางส่วนต้องสูญเสียทั้งด้านปริมาณและคุณภาพก่อนถึงมือผู้บริโภคที่แท้จริง กลยุทธ์หนึ่งที่จะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันโดยเฉพาะสินค้าเกษตรที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การปรับปรุงระบบบริหารจัดการโลจิสติกส์ในระบบการผลิตให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น อันจะส่งผลต่อการเชื่อมโยงระบบการบริหารจัดการโลจิสติกส์ตลอดห่วงโซ่อุปทานที่มีขั้นตอนต่างๆ มากมาย ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 สถาบันฯ ได้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการจัดการด้านโลจิสติกส์ของผลิตผลเกษตรจากพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง (กรณีศึกษา กลุ่มน้ำปิงตอนบน) โดยศึกษาและพัฒนาระบบสารสนเทศการจัดการด้านโลจิสติกส์ในการจัดเก็บข้อมูล เช่น ข้อมูลเกษตรกรผู้ผลิต ข้อมูลตำแหน่งพื้นที่การผลิตซึ่งเป็นต้นทางของห่วงโซ่อุปทาน ข้อมูลการผลิต ข้อมูลต้นทุนการผลิต ตั้งแต่การปลูก การจัดการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว ตลอดจนข้อมูลผู้รับซื้อผลผลิต และข้อมูลแหล่งรับซื้อผลผลิตปลายทาง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการทำงานในกระบวนการผลิต การเก็บเกี่ยว การรวบรวม และการขนส่งผลผลิตเกษตร พร้อมทั้งได้มีการประเมินศักยภาพและข้อจำกัดด้านโลจิสติกส์ที่มีผลต่อห่วงโซ่อุปทานของผลิตผลจากพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง ซึ่งจากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ในการเพิ่มศักยภาพให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในห่วงโซ่อุปทาน เพื่อนำไปสู่การเพิ่มคุณภาพและลดความสูญเสียของผลผลิตรวมทั้งเป็นการลดต้นทุนการผลิต ต้นทุนการรวบรวม และต้นทุนการขนส่งผลผลิตเกษตรจากพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง จำเป็นอย่างยิ่งที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้ามามีบทบาทอย่างมาก ตามภารกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้านโลจิสติกส์ของห่วงโซ่อุปทานพืชผัก ผลไม้ และกาแฟ ดังนี้

- 1) ภารกิจด้านการให้ความรู้เรื่องการผลิตพืชผัก ผลไม้ และกาแฟ ให้เป็นไปตามมาตรฐาน GAP และเรื่องการปฏิบัติงานในกระบวนการเก็บเกี่ยว การรวบรวม การคัดบรรจุผลผลิตที่ต้องเป็นไปตามมาตรฐาน GMP ซึ่งภารกิจดังกล่าวจะเป็นการเพิ่มสมรรถนะในการแข่งขันให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการรวบรวมผลผลิต (Capacity Building)
- 2) ภารกิจสนับสนุนให้แต่ละกลุ่มเกษตรกรมีความพร้อมด้านโรงคัดบรรจุ โต๊ะปฏิบัติงาน และอุปกรณ์ต่างๆ ที่เหมาะสมตรงตามมาตรฐาน GMP ซึ่งเป็นภารกิจด้านการจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐาน (Hard Infrastructure)
- 3) ภารกิจสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อเก็บเกี่ยว รวบรวม และคัดบรรจุผลผลิต ซึ่งเป็นภารกิจด้านการจัดตั้งหน่วยงานและกรอบการดำเนินงาน (Institutional Framework)
- 4) ภารกิจด้านการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการด้านโลจิสติกส์ การบริหารข้อมูลในระบบสารสนเทศ ฯ และการวิเคราะห์ข้อมูลในระบบสารสนเทศ ฯ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นนโยบายและแผนปฏิบัติการด้านโลจิสติกส์เพื่อการบริหารห่วงโซ่อุปทานของผลิตผลเกษตรจากพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงต่อไป (Soft Infrastructure)

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาระบบการจัดการด้านโลจิสติกส์ในกลุ่มน้ำปิงตอนบนให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น รวมถึงการทดสอบการใช้งานของระบบที่มีประสิทธิภาพให้สามารถนำมาใช้ได้จริงในการจัดเก็บข้อมูลที่สามารถคาดการณ์หรือพยากรณ์ปริมาณผลผลิตแต่ละชนิดได้อย่างความแม่นยำ เพื่อการวางแผนการเก็บเกี่ยว การวางแผนการรวบรวม และการวางแผนขนส่งผลผลิตตลอดจนการจำหน่ายสู่ตลาด รวมทั้งการวิเคราะห์เพื่อหาตำแหน่งที่ตั้งของศูนย์สนับสนุนต่างๆ เช่น โรงรวบรวมผลผลิตและคัดบรรจุผลผลิตระหว่างลุ่มน้ำที่ก่อให้เกิดต้นทุนต่ำที่สุด และก่อให้เกิดบริหารจัดการผลผลิตร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นการเพิ่มศักยภาพให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มคุณภาพ ลดความสูญเสีย และลดต้นทุนการผลิต ต้นทุนการรวบรวม และต้นทุนการขนส่งสินค้าเกษตรของพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงต่อไป

ซึ่งการจะพัฒนาแผนหรือระบบการจัดการด้านโลจิสติกส์ทางการเกษตรดังที่กล่าวข้างต้นนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง 1) ทำการวิเคราะห์โครงสร้างด้านโลจิสติกส์เพื่อให้ทราบถึงกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในโซ่อุปทานและช่องทางการตลาดของผลผลิตทางการเกษตร 2) ต้องทราบถึงชนิดและปริมาณของผลผลิตในแต่ละเดือนตลอดทั้งปีของแต่ละชุมชน จึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบสารสนเทศขึ้นเพื่อให้การจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านโลจิสติกส์ (ภาพที่ 1) เป็นไปอย่างมีระบบ รวมทั้ง 3) ต้องทดสอบประสิทธิภาพการทำงานในกระบวนการเก็บเกี่ยว การรวบรวม การแปรรูป และการขนส่งผลผลิตเกษตร ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพและข้อจำกัดในโซ่อุปทาน และนำไปสู่การจัดสรรจำนวนแรงงานและเวลาที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงานของแต่ละกระบวนการต่อไป

ภาพที่ 1 แสดงข้อมูลที่เป็นต่อการพัฒนาแผนหรือระบบการจัดการโลจิสติกส์ทางการเกษตร

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อพัฒนาและทดสอบระบบสารสนเทศการจัดการด้านโลจิสติกส์เพื่อใช้วางแผนการผลิตและตลาดของผลิตผลจากพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงลุ่มน้ำปิงตอนบน

1.2.2 วิเคราะห์แผนการจัดการด้านโลจิสติกส์เพื่อสร้างความเชื่อมโยงการบริหารจัดการตลอดห่วงโซ่อุปทานสินค้าในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงลุ่มน้ำปิงตอนบน

1.3 วิธีวิจัย

1.3.1 พื้นที่การศึกษา

พื้นที่ศึกษาที่จะดำเนินโครงการศึกษาวิจัยคือ พื้นที่ขยายผลโครงการหลวง บริเวณลุ่มน้ำปิงตอนบน

1.3.2 ขอบเขตการศึกษา

- ผลผลิตพืชหลักของพื้นที่ศึกษาที่จะวิเคราะห์โครงสร้างด้านโลจิสติกส์ พร้อมทั้งประเมินศักยภาพและข้อจำกัดด้านโลจิสติกส์ในห่วงโซ่อุปทาน คือ มะเขือเทศ พริกหวาน และเสาวรส (ซึ่งเป็นตัวแทนผลผลิตเกษตรที่เน่าเสียง่าย) และกาแฟ (ซึ่งเป็นตัวแทนผลผลิตเกษตรที่สามารถทำให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นโดยกระบวนการแปรรูป)

- ระบบสารสนเทศการจัดการด้านโลจิสติกส์ ๓ ที่พัฒนาจะรองรับการทำงานของผู้ใช้งาน 3 ระดับ คือระดับเจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล ระดับผู้บริหาร และระดับผู้บริหารระบบ

- แผนการจัดการด้านโลจิสติกส์ ๓ ที่พัฒนา จะใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทานของผลผลิตมะเขือเทศ พริกหวาน เสาวรส และกาแฟ จากระดับแปลงของกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ศึกษาถึงผู้รับซื้อที่จังหวัดเชียงใหม่

1.3.3 วิธีการศึกษา

เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ คณะผู้วิจัยจึงได้แบ่งงานที่จะต้องดำเนินการออกเป็นกิจกรรมหลักทั้งหมด จำนวน 2 กิจกรรม ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 การพัฒนาและทดสอบระบบสารสนเทศการจัดการด้านโลจิสติกส์เพื่อใช้ในการวางแผนการผลิตและตลาดของผลิตผลจากพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงลุ่มน้ำปิงตอนบน

กิจกรรมที่ 2 การวิเคราะห์แผนการจัดการด้านโลจิสติกส์เพื่อสร้างความเชื่อมโยงการบริหารจัดการตลอดห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงลุ่มน้ำปิงตอนบน

โดยมีรายละเอียดการดำเนินการของแต่ละกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การพัฒนาและทดสอบระบบสารสนเทศการจัดการด้านโลจิสติกส์เพื่อใช้ในการวางแผนการผลิตและตลาดของผลิตผลจากพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงลุ่มน้ำปิงตอนบน

- 1) ศึกษาเพิ่มเติมข้อมูลการเพาะปลูก การเขตกรรม ของพืชที่ศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงระบบการพยากรณ์ปริมาณผลผลิต
- 2) ปรับปรุงระบบสารสนเทศโดยระบบต้องสามารถรองรับการนำเข้าข้อมูลชนิดพืชได้น้อยกว่า 4 ชนิด (มะเขือเทศ พริกหวาน เสาวรส และกาแฟ)

- 3) ทดสอบการทำงานของระบบและสรุปผล
- 4) จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับเจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง และ/หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทานพืชผัก ผลไม้ และกาแฟ เพื่อให้สามารถใช้งานและบริหารระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการด้านโลจิสติกส์ ๓ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 5) ติดตั้งระบบสารสนเทศดังกล่าวไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่ายตามที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงกำหนด

กิจกรรมที่ 2 การวิเคราะห์แผนการจัดการด้านโลจิสติกส์เพื่อสร้างความเชื่อมโยงการบริหารจัดการตลอดห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงกลุ่มน้ำปิงตอนบน

- 1) สังเคราะห์ข้อมูลในระบบปี 2555-2556 และออกแบบแผนการจัดการด้านโลจิสติกส์ที่เหมาะสมกับพืชศึกษาแต่ละชนิด
- 2) พัฒนาแผนการจัดการด้านโลจิสติกส์เพื่อสนับสนุนด้านการผลิตและการตลาด